

N:o 130.

Af herr **J. A. Johansson i Bastholmen m. fl.**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af tillfälle för fiskeribefolkningen i Göteborgs- och Bohus län att förvärfa eganderätt till de tomter, hvarå dess bostäder äro uppförda m. m.

Den fråga, hvarpå vi nu gå att fästa Riksdagens uppmärksamhet, är af en djupgående betydelse för en stor del af vårt lands befolkning, nemligen den, som bygger och bor vid de talrika fiskelägena utmed den bohuslänska kusten. Det är, som bekant, hufvudsakligen denna del af Sveriges vidsträckta kuster, som eger verklig hafskarakter och gifver åt vårt land en aktad plats bland de fiskeriidkande nationerna. Den bohuslänska fiskarebefolkningen är äfven i regeln ett sträfsamt och nyktert slägte, och ett beaktansvärdt vitsord såväl derom som ock om densammas betydelse för vår handel och industri lemnas i länsstyrelsens femårsberättelse för åren 1890—1894, der det bland annat heter:

»De penningar, som genom sillfiskets afkastning hafva tillflutit länets fiskare och salteriidkare hafva uppgått till betydliga belopp och användas klokt till förvärfvande af nya båtar, till inköp af ny fiskeredskap, till uppförande af allt flera salterier samt till husens förbättrande.»

Denna aktningsvärda befolkning är dock ingalunda likställd med flertalet af landets öfriga inbyggare i fråga om juridiska och medborgerliga rättigheter. Den bildar så att säga en klass för sig, som i mycket erinrar om nybyggarna och landbönderna i det nordligaste Sverige. I allmänhet hafva nemligen dessa fiskare slagit ned sina bopålar å för fisket lämpliga strandplatser med endast ett tyst medgif-

vande af jordegarn och kunna följaktligen af dessa tvingas att antingen erlægga en oskäligt hög tomtafgift eller nedrifva sina hus och aflytta.

Äfven om skriftliga öfverenskommelser i vissa fall träffats med jordegarn om nyttjanderätt till tomtarna, hafva aftalen sällan juridiskt bindande form. Undantag härifrån erbjuda visserligen de till ett antal af 13 fiskelägen, som tillhöra den så kallade Kongl. och Hvitfeldska stipendii-inrättningen. Nämda institution, som eger icke mindre än 2 säterier om hvarterä 3 mantal och omkring 130 hela hemman inom länet, har å nämnda fiskelägen upplåtit icke mindre än omkring 1,250 tomtplatser på lifstid åt fiskare mot en tomtlega, som hvar tjugonde år fastställes af Kongl. Maj:t. Någon eganderätt till den grund, hvarå husen äro uppförda, ega fiskarena dock icke i något af ofvan anmärkta fall. Husen stå följaktligen på ofri grund, hvaraf följer, att de juridiskt betraktas såsom lös egendom och icke kunna i fall af behof intecknas. En fiskare, som under storm förlorat sina fångstredskap, med hvilka han skall försörja sig och de sina, är endast af nämnda orsak mången gång beröfvad möjligheten att ånyo komma till ekonomiskt oberoende, och faller måhända slutligen fattigvården till last. Men icke nog härmed, ty den känsla af trygghet och kärlek till fosterlandet, som den egna härden förlänar, kan af dessa fiskare erfaras endast i ringa mått.

I fråga om medborgarerätt äro de flesta af dem sämre ställda än många af sina landsmän inåt landet, hvilka med dem äro jemförliga i ekonomiskt afseende, enär deras å annan mark uppförda byggnader svårligen torde gifva dem politisk rösträtt.

Men äfven ur andra icke mindre viktiga synpunkter förtjenar den bohuslänska fiskarebefolkningens lefnadsvilkor att skärskådas. Vid fiskelägenas bebyggande följas nemligen icke någon ordnad byggnadsplan, som sörjer för att nödigt utrymme lemnas åt hvarje tomt till främjande af sundhet och förminskande af eldfara. Vådan häraf ur helso-synpunkt framhålles i förste provinsiälläkarens årsberättelse för år 1894, der det bland annat heter, att å fiskelägena »de särskilda boningshusen äro uppförda tätt intill hvarandra och utan plan, hvarigenom ett ordnad aflopp högeligen försvåras och sålunda äfven möjligheten att på ett tillfredsställande sätt blifva qvitt det flytande affallet och spillvattnet».

Att brandstodsbolagen ej heller betrakta det nu gängse byggnads-sättet vid fiskelägena med förtroende inses deraf, att årspremien för der uppförda byggnader af tarifföreningen är bestämd till så högt belopp som 8 kronor pro mille.

Det är ingalunda en fåtalig befolkning, som lider af ofvan anmärkta missförhållanden, ty de bohuslänska fiskarna utgöra betydligt mera än en tredjedel af landets samtliga fiskare och befinna sig i så stark tillväxt, att de ingå med mera än hälften i hela tillväxten för tjuguarperioden 1870—1890. Likaledes visar statistiken, att hafsfisket för hvarje år blifvit af allt större betydelse för vår handel och industri, som vid fiskelägena tagit tre hufvudformer, nämligen 1) salterierna, 2) handeln med salt och färsk vara inom Sverige och på utlandet samt 3) guanofabrikerna. Af dessa sistnämnda finnas för närvarande inom länet 22 stycken, som tillsammans representera en anläggningskostnad af omkring 2,000,000 kronor.

Till upplysning om fiskets tillväxt må jemväl nämnas, att af femårsberättelserna om hafsfisket inom länet inhemtas, att försäljningsvärdet (råvaruvärdet) ökats från 1,995,725 kronor år 1885 till icke mindre än 3,576,432 kronor år 1890.

I mån af befolkningens och industriens tillväxt vid fiskelägena torde de rådande olägenheterna träda allt tydligare i dagen och svårigheterna att afhjelpa dem blifva större.

De lagstiftningsåtgärder, som vi anse nödiga och nyttiga för åstadkommande af bättre vilkor för ifrågavarande fiskarebefolkning, skulle afse dels *utvägar att åt densamma bereda möjlighet att förvärfva eganderätt till den grund, hvarpå husen äro uppförda*, dels ock *att bättre ordna fiskelägenas framtida bebyggande*. Då emellertid en noggrann utredning å ort och ställe af hithörande frågor synes böra föregå ett afgörande, hafva vi trott oss bäst främja frågans lyckliga lösning genom att föreslå Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om tillsättandet af en komité i syfte att vinna en dylik utredning.

Till ledning för en dylik komité torde det vara på sin plats att härnedan i korthet dels meddela några upplysningar från andra länder i hithörande frågor, dels ock antyda den riktning, i hvilken vi anse en lösning för vårt land bäst kunna ernås.

År 1884 tillsattes i Norge en komité för undersökning af väregareförhållandena, hvilken år 1888 afgaf sitt betänkande, deri den bland annat föreslog, att staten skulle vara berättigad att expropriera tomtplatser till uppförande af byggnader till fiskets nytta. Den norska regeringen, som icke stälde sig afvog mot tanken på expropriation, nöjde sig dock för tillfället med att i proposition till 1891 års storting föreslå vissa utvägar för afgörande af tvister emellan väregarne och fiskarna om tomtafgäldernas belopp m. m. Den kongl. propositionen blef af stortinget år 1892 bifallen.

Jemväl i Skotland finnas sedan å 1886 likartade bestämmelser uti lagen om »Crofters».

För närmare upplysning om dessa spörsmål i Norge och Skotland hänvisas till 1884 års komités betänkande med bilagor samt de kongl. propositionerna 1891 och 1892. Bland annat må påpekas komiténs bevisning, med åberopande af många exempel från andra områden, att eganderätt, särskildt till jord eller mark, icke är eller ansetts för så absolut, att ej ett viktigt samfundsintresse skulle medgifva vissa inskränningar deri, och såsom ett sådant samfundsintresse har faktiskt af ålder erkänts, att fiskeriet måtte kunna såsom näringsgren af enhvar statens undersåte tillgodogöras.

För beredande åt de bohuslänska fiskarena af eganderätt till de tomter, som de bebygga, torde endast två utvägar förefinnas, nemligen: *frivillig öfverenskommelse med jordegarne* eller *statens expropriering af tomtplatserna för fiskarens räkning*. Ehuru den förra utvägen med ömsesidig god vilja torde kunna anlitas, då tomtegarne äro enskilda jordegare, eller skifteslag, som ofta hafva fisklägenas områden såsom samfälligheter, synes oss expropriation vara den enda möjligheten att tillgripa i fråga om sådana fiskelägen, som ligga å mark, tillhörig den Hvitefeldska stiftelsen, enär den sistnämnda svårligen torde vara berättigad att afhända sig områden, som till densamma donerats.

Hvad angår frågan om sättet för fiskelägenas bebyggande, vilja vi framhålla, att endast genom speciella bestämmelser, afvägda efter de egendomliga lokalförhållandena, ett verksamt resultat kan utan allt för stor tunga för befolkningen vinnas. Som bekant, innehålla visserligen byggnadsstadgan för rikets städer af år 1884, brandstadgan för rikets städer och helsovårdsstadgan af samma år, likasom ordningsstadgan för rikets städer af år 1868, samtliga af Kongl. Maj:t utfärdade i administrativ väg, det stadgandet, att hvad i dessa förordningar är föreskrifvet kan af Konungens befallningshafvande efter vederbörandes hörande genom beslut, som skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning, förklaras gälla »i tillämpliga delar för köping, hamn, fiskeläge och annat ställe med större sammanträngd befolkning».

Af denna bestämmelse har i många fall gjorts ett ganska godtyckligt, vexlande och kanske ofta mindre lyckligt bruk.

Huru föga ändamålsenligt ett påbjudande till efterrättelse »i tillämpliga delar» för landsbygdsorter af de med uteslutande hänsyn till städerna, äfven de största, meddelade föreskrifterna i nämnda förordningar måste anses, finner man lätt t. ex. af det behof, som visat sig vara för handen, att utarbete en särskild fullständig byggnadsordning för den

del af Lundby socken i vestra Hisings härad, för hvilken byggnadsstadgan för rikets städer skall tillämpas.

Då vi emellertid med denna motion hufvudsakligen afsett frågan om eganderätt till tomtplatserna och endast velat i sammanhang dermed fästa uppmärksamheten vid missförhållandena ur helsovårdssynpunkt med det nu rådande byggnadssättet, få vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville:

dels besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla om utredning, huru på lämpligaste sätt fiskeribefolkningen i Göteborgs och Bohus län må beredas tillfälle till förvärfvande af eganderätt till de tomter, på hvilka densammas bostäder och andra för fiskets bedrivande nödiga byggnader äro uppförda, och att Kongl. Maj:t derefter täcktes till Riksdagen aflåta de förslag, hvartill den verkställda utredningen må kunna föranleda;

dels ock för vinnande af nämnda utredning, som lämpligen synes kunna ske genom tillsättandet af en komité, ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 5,000 kronor.

Om remiss till vederbörande utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1896.

J. A. Johansson

i Bastholmen.

Hans Holmlin.

Carl G. Grundell.

Pehr Andreasson.

A. Emil Baaz.
